

УДК 336.71: 336.763

Миколишин М. М.

викладач кафедри фінансів

Львівського інституту банківської справи

Університету банківської справи НБУ (м. Київ)

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМІСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

У статті досліджено підходи до реалізації емісійної діяльності банків, які базуються на основі прийняття рішення про залучення капіталу, рішення про розміщення капіталу та рішення, яке пов'язане із управлінням ризиком. Проаналізовано переваги та недоліки джерел фінансування банків та здійснено порівняння можливостей і ризиків вибору джерела фінансування.

Ключові слова: цінні папери, емісійна діяльність, фінансовий капітал, джерела фінансування, управління ризиком.

Постановка проблеми. Сьогодні банки з точки зору розвитку фінансових ринків, збільшеного ризику та невизначеності, змушені враховувати ці зміни, які відбуваються, в новому підході до управління фінансами. Це ставить банки перед новими проблемами прийняття рішень. Стосується це не тільки вибору конкурентоспроможних джерел, форм та інструментів для залучення капіталу, а також його розміщення, але і змін в концепції діяльності в межах реалізації поточної фінансової стратегії.

Розвиток і сталість функціонування банківської системи багато в чому визначається наявністю відповідних джерел фінансування. Важливу роль у залученні фінансування для банківських установ відіграють операції з цінними паперами, які можуть бути як поповненням власного так і боргового капіталу банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження окремих теоретичних та практичних аспектів реалізації емісійної діяльності відображено у працях провідних вчених та науковців, зокрема П. В. Бринь,

А. Г. Борщ, О. Г. Борщ, Р. І. Тиркало, І. С. Кравчук, О. А. Білоус та інші. Так, у праці Т. В. Нічосової [6] представлено модель побудови механізму управління емісією корпоративних облігацій на підприємствах.

Аналіз публікацій [1, 2] показує, що, незважаючи на велику кількість теоретичних досліджень емісійної діяльності банків, окремі питання залишаються нерозкритими. Тому слід визначити об'єктивну необхідність подальшого поглиблення науково-методичних підходів щодо дослідження умов реалізації емісійної діяльності банківських установ.

Метою даного дослідження є уточнення поняття «емісійна діяльність», обґрунтування мети, завдань та чинників, які впливають на реалізацію емісійної діяльності банків.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації емісійної діяльності банків можна виділити три головні напрями прийняття управлінських рішень [8]:

- а) здобуття капіталу і формування його структури;
- б) розміщення капіталу із ефективним подальшим використанням, що впливає на вибір і спосіб взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку та структуру активів;
- в) управління ризиком, оцінка негативних його наслідків, можливості та рівня захисту від коливань основних параметрів ринку, з врахуванням наслідків впливу ризиків банку.

Взаємозв'язок охарактеризованих напрямів прийняття рішень подано на рис. 1.

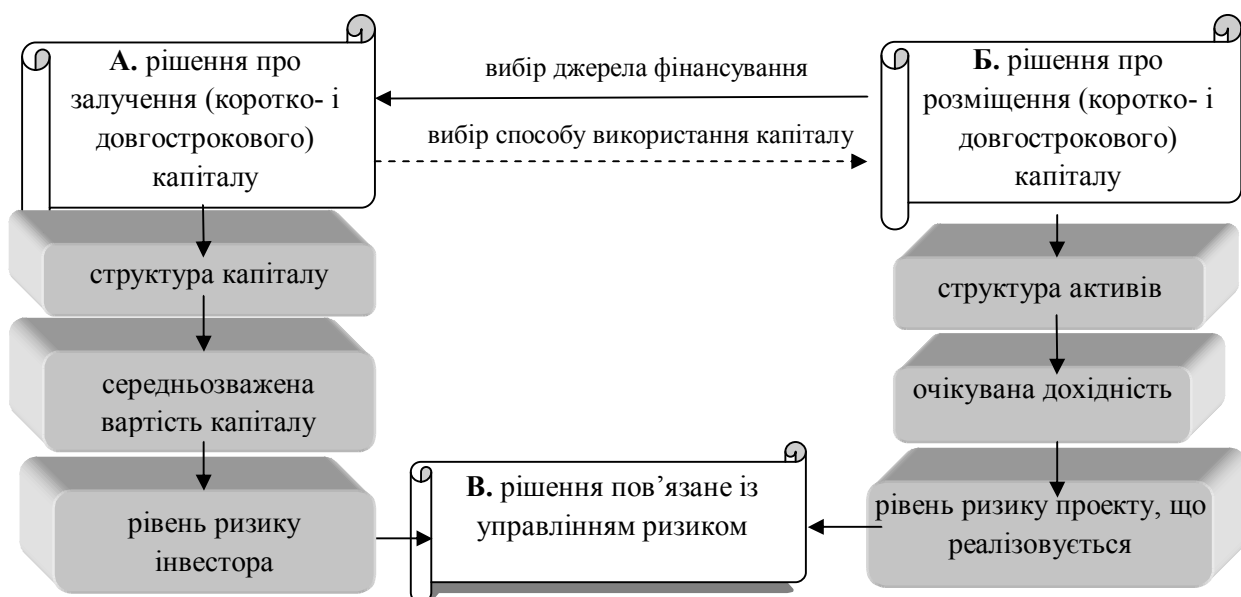

Рис. 1. Взаємозв'язок основних напрямів управлінських рішень банків (розроблено автором)

Емісійна діяльність банків залежить від чинників, що визначають потребу банків у залученні додаткового фінансового капіталу. У групі внутрішніх чинників попиту банків на власний капітал в значній мірі визначає високе боргове навантаження. Значна частка позикового капіталу у банківських зобов'язання спричинена тим, що:

- зобов'язання банків в будь-який момент можуть бути пред'явлені до погашення, навіть якщо вони знаходяться в довгостроковій перспективі;
- банк може не мати відповідних активів (готівки або ліквідних фінансових інструментів), які б дозволили регулювати банку виплати, що пред'явлені до погашення.

Така ситуація рівнозначна із загрозою термінового вивільнення через банк фінансових зобов'язань, а отже генерує проблеми, пов'язані з утриманням фінансової ліквідності. Хоча чинник ліквідності є важливим фактором формування попиту банків на власний капітал, водночас це спричиняє до зміни в рівні і структурі загального капіталу банку. Банки, в яких немає можливості негайно скоригувати свої зобов'язання, потрапляють в «петлю ліквідності» [3]. Знижується їх здатність регулювати стан браку ліквідності через кредити рефінансування центрального банку так і на міжнародному ринку. У банках, під загрозою зниження ліквідності,

зменшується також схильність до розміщення нефінансових суб'єктів. Швидко знижується кількість поточних і строкових депозитів, і, отже, значно знижується потік грошових коштів від підприємств і суб'єктів господарювання. В таких умовах дуже швидко зростає вартість залучення фінансових ресурсів для банку, а також погіршення рентабельної діяльності банків [7, 6]. Ризик ліквідності в банку є основним чинником підвищення інтересу банку до можливості диверсифікувати джерела фінансування своїх активів, а також покращення стану наявних пасивів.

На практиці банки борються з різними проблемами утримання ліквідності. Не завжди вони є безпосередньо зумовлені ситуацією нестачі ліквідності. Незважаючи на посилений контроль ризику ліквідності, банки часто не справляються з простим утриманням рівноваги між пропозицією і попитом на ліквідність. Труднощі в регулюванні ліквідності в банку в основному обумовлені такими причинами:

- більшість проблем ліквідності в банках виникають внаслідок впливу зовнішніх чинників, незалежних від банків, що впливає на рішення клієнтів банку;
- оскільки ліквідність пов'язана з часом, а це означає, що її відсутність може відбутися в будь-який час, то у довгостроковій перспективі важко визначити масштаби і наслідки фінансової діяльності банку;
- в довгостроковій перспективі попит на ліквідність визначається сезонними та циклічними факторами та розвитком економіки;
- запас ліквідності змінюється в часі і, так як і попит, залежить від багатьох факторів, що не піддаються однозначній оцінці.

Ці причини спричиняють постійний вплив на ліквідність. Відтак, банки постійно утримують готовність до короткострокового рефінансування на міжбанківському ринку. Дефіцит ліквідності наражає банки на [4]:

- реальні відсоткові витрати за позичені ресурси;
- реальні трансакційні витрати у вигляді часу і ресурсів, що витрачаються на здобуття ліквідних ресурсів;

– альтернативні кошти у вигляді майбутніх доходів, від яких слід відмовитися, щоб продати активи з метою регулювання поточної нестачі ліквідності банку.

Потреба банків у фінансовому капіталі залежить також від їх інвестиційних стратегій. Банки шукають різні фінансові інвестиції, стимулюючи тим самим зростання рентабельності своїх активів. Позиковий короткостроковий капітал використовується банками для довгострокових інвестицій, оскільки вони сприяють досягненню більш високих доходів при відносно низькій вартості фінансування цих інвестицій, а застосований банками спосіб розміщення цього капіталу збільшує ефекти фінансового важеля. Таким чином, банки через стратегії розміщення можуть диверсифікувати свої потреби у фінансовому капіталі.

Серед важливих чинників, що визначають попит на фінансовий капітал банків, знаходиться волатильність ринкових процентних ставок. Банки не мають впливу на цей чинник. Процентні ставки в ринковій економіці змінюється під впливом різних факторів: реалізації грошово-кредитної політики центральним банком, засад формування грошової пропозиції, фіскальної і бюджетної політики уряду, очікувань, які пов'язані зі зміною економічних тенденцій, ситуації в країні в сфері торгового і платіжного балансу. Відтак, вони утруднюють прогнозування змінності (волатильності) процентних ставок банків.

Змінність відсоткових ставок на ринку визначається попитом банків на додатковий капітал. Коли ринкові процентні ставки падають, банки здобувають свій капітал за нижчою вартістю фінансування, подібно як і їх банки-конкуренти. Ця ситуація сприяє зацікавленості банків у додатковому фінансовому капіталі для коротко- та довгострокової перспективи. Схильність банків до збільшення фінансового важеля в умовах спаду ринкових процентних ставок залежить однак від:

– очікувань зміни цього тренду;

– господарської кон'юнктури та інвестиційної схильності підприємств;

– попиту суб'єктів господарювання на банківські кредити.

Таким чином, обсяг попиту на фінансовий капітал банків залежить від їхньої здатності до ефективного розподілу накопиченого капіталу.

У протилежній ситуації, тобто коли ринкові процентні ставки зростають, попит на фінансовий капітал у банках може знизитися. Однак, якщо умови для розміщення цього капіталу є задовільними, то висхідний тренд процентної ставки не може вплинути на обсяг депозитів, зібраних банками. Фінансовий важіль буде надалі приносити очікувані банком вигоди [5]. У той же час підвищення процентних ставок за позикою може збільшити схильність банків до збільшення ними власних фінансових ресурсів. Ринкова вартість залучення цього капіталу буде нижча, навіть при більшій зацікавленості інвесторів акціонерним капіталом банків.

Зовнішні джерела фінансування представляють ресурси, отримані банком на фінансовому ринку, з врахуванням банківського сектора і ринку цінних паперів або через прямий зв'язок між економічними операторами. Тому розвиток фінансового ринку, відбувається шляхом розширення його структури, появою нових інструментів для залучення капіталу, ширшою інтеграцією внутрішнього ринку з міжнародним ринком.

Рівень і структура фінансового капіталу банку може бути також зумовлена сек'юритизацією активів. Вважається, що така сучасна «техніка» фінансування, в якій настає емісія цінних паперів, забезпечених активами, які приносить стабільний дохід [8]. Причин для розвитку сек'юритизації банківських активів дуже багато. Потреба банків в додатковому капіталі не є її основною причиною. Слід зазначити, що швидко зростаючий міжнародний ринок сек'юритизації банківських активів здійснює помітний вплив на формування капіталу банку. Проведення сек'юритизації, як це можна проаналізувати з досвіду іноземних банків, можливе лише для відносно великих угод. Це впливає з того, що джерелом доходу від операції являється

різниця між опроцентуванням виплат, пов'язаних з сек'юритизованими активами і опроцентуванням цінних паперів, які забезпечені цими активами. У процесі сек'юритизації активів банки одночасно отримують чимале фінансування та підвищують рівень пруденційних стандартів.

Можливості і ризики пов'язані із формуванням емісійної діяльності банку можуть бути оцінені з врахуванням:

- зміни або утримання структури власності в банку;
- характеру відносин між банком-емітентом та інвестором;
- надійності банку по відношенню до існуючих і потенційних власників і кредиторів,
- обов'язковості очікуваних платежів з боку інвесторів (рентабельність капіталу, дохід від капіталу, їх зв'язків з економічною ефективністю суб'єкта, а також впливу на фінансову ліквідність);
- податкових наслідків такого вибору фінансування (спосіб трактування через податкову систему вартості капіталу);
- фінансової незалежності і гнучкості діяльності банку,
- умов доступу до капіталу і необхідності забезпечення інтересів (майнових і правових) інвесторів.

У цьому випадку емісійна діяльність банку направлена на вибір інструменту емісії – цінних паперів, що впливає на вибір між підвищенням власного капіталу через емісію пайових інструментів та зростанням зобов'язань через емісію боргових цінних паперів.

Разом з цим кожне джерело фінансування має свої переваги та недоліки.

Порівняння можливостей і ризиків вибору джерела фінансування діяльності банку представлені табл. 1.

Переваги та недоліки вибору джерела фінансування діяльності банку

Збільшення боргового навантаження	Збільшення власного капіталу
Переваги	
<ul style="list-style-type: none"> • утримання структури власності (стала кількість співвласників); • зв'язок з інвестором на обмежений час; • повне використання вигод з правильного розміщення капіталу і вигідної фінансової кон'юнктури; • можливість збільшити рентабельність власного капіталу (ефект фінансового важеля); • використання ефекту податкового щита. 	<ul style="list-style-type: none"> • доступ до капіталу на невизначений термін, без повернення ; • повна доступність капіталу; • зміцнення економічної незалежності і гнучкості діяльності; • підвищення довіри з боку потенційних кредиторів ; • необов'язкова виплата дивідендів; • збереження фінансової ліквідності.
Недоліки	
<ul style="list-style-type: none"> • фінансовий тягар незалежного від економічної ефективності підприємства; • обов'язкового повернення основного зобов'язання та оплати витрат з обслуговування цього зобов'язання; • ризик падіння довіри на ринку; • ризик погіршення фінансової ліквідності; • необхідність юридичного і майнового забезпечення кредиторів; • зменшення доступності капіталу. 	<ul style="list-style-type: none"> • зміна структури власності суб'єкта; • ризик розбалансування центрів прийняття рішень; • виплата дивідендів не впливає на зниження підстави оподаткування; • ризик погіршення рентабельності власного капіталу ; • можливість відмовитися від фінансового важеля, незважаючи на сприятливі ринкові умови; • акціонер (власник) бере на себе ризик погіршення економічних показників банку.

Примітка. Таблиця складена на основі узагальнення літературних джерел [2, 3, 5].

Напрями подальших досліджень. Враховуючи вищенаведене, вважаємо, що додаткового дослідження потребують механізми фінансування банківської діяльності через емісію власних фінансових інструментів, як на публічному, так і на приватному ринку капіталів через формування зважених підходів до емісійної діяльності. Розглянуті нами підходи до фінансування діяльності банків в обмеженому діапазоні відображають можливості банків здійснювати залучення капіталу. Передусім, оскільки недостатньо досліджені концепція та механізм формування емісійної діяльності банків, які в подальшому будуть.

Список використаної літератури

1. Борщ А. Г. Формування емісійної політики в системі управління капіталом акціонерних агропромислових підприємств / А. Г. Борщ, О. Г. Борщ // Агроінком. – 2011. – №1 – 3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2011_1-3/BORSCH.pdf
2. Візерська С. Г. Емісія банком цінних паперів та їх роль у формуванні ресурсної бази банків / С. Г. Візерська // Проблеми та перспективи розвитку фінансово–кредитної системи України: зб. праць за матеріалами другої наук. студент. конф., 2–3 лютого 2006р. / Нац. банк України; Львів. банк. ін-т., Київ. філія. – К.: 2006. – С.49 – 52.
3. Чайка А. И. Роль ценных бумаг в процессе реализации денежно – кредитной политики Национального банка Украины и предложения относительно дальнейшего развития украинского фондового рынка / А. И. Чайка // Фондовый рынок. – 2004. – №21. – С.28 – 30.
4. Ткачук Н. М. Власний капітал комерційних банків як складова капіталу банківської системи України / Н. М. Ткачук // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2004. – №6. – С.245 – 252. – (Серія «Економічні науки»).
5. Роуз П. С. Банковский менеджмент: Пер.с англ. – М.: «Дело ЛТД», 1995. – 768с.
6. Лютий І. О. Ринок корпоративних облігацій реального сектору економіки / І. О. Лютий, Т. В. Нічосова // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 59 – 69.
7. Łukasik G. Przedsiębiorstwo na rynku kapitałowym, Katowice, 2007.
8. Solarz J. K., Krajowy system finansowy wobec globalizacji i integracji z Unią Europejską. W: System finansowy w Polsce, B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2008.

**МИКОЛИШИН М. М. УСЛОВИЯ РЕАЛИЗАЦИИ
ЭМИССИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ**

В статье исследованы подходы к реализации эмиссионной деятельности банков, базирующихся на основе принятия решения о привлечении капитала, решение о размещении капитала и решение, которое связано с управлением риском. Проанализированы преимущества и недостатки источников финансирования банков и проведено сравнение возможностей и рисков выбора источника финансирования.

Ключевые слова: ценные бумаги, эмиссионная деятельность, финансовый капитал, источники финансирования, управление риском.

**MYKOLYSHYN M. M. THE CONDITIONS OF BANK ISSUING
ACTIVITY ACCOMPLISHMENT**

This article studies different approaches to bank issuing activity accomplishment, which are based on decision making about capital attracting, capital placement and risk management. It analyzes the advantages and disadvantages of the sources of bank financing and compares the possibilities and risks of choosing the source of financing.

Key words: securities, issuing activity, financial capital, sources of financing, risk management.